

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра політології і державного управління

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету суспільних наук
/ Остапець Ю. О./
« 28 » серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	Українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин і міжнародне право» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія** освітньої програми «Політологія».

Розробники: Кічера Н.М., кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні
кафедри політології і державного управління

протокол № 10 від «27» червня 2024 р.

Завідувач кафедри Ключкович А.Ю.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 8 від «27» червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 180	4-ий	-
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 5,1 аудиторних – 86 самостійної роботи студента – 94	1-ий	-
	Лекції:	
	52	-
	Практичні (семінарські):	
	34	-
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	94	-

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин і міжнародне право» є ознайомлення студентів зі змістом основних теорій, парадигм, концептуальних категорій та понять, що розкривають сутність міжнародних відносин у науковій та практичній площині; основоположними засадами сучасного міжнародного права як сукупності регуляторних механізмів функціонування міжнародного співтовариства та національних нормативно-правових практик.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) інтегральної компетентності:

- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій і методів політичної науки;

2) загальних компетентностей:

- знання предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК-1);
- здатність працювати у міжнародному контексті (ЗК-8).

3) спеціальних компетентностей:

- здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки (СК-1);
- здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки (СК-2);
- здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності (СК-4);
- здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування (СК-5);
- здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні (СК-6);
- здатність аналізувати проблеми у сфері національної безпеки, здійснювати моніторинг соціально-політичної стабільності у прикордонних регіонах (СК-10).

Крім того, вивчення даної нормативної навчальної дисципліни дозволить здобувачу вищої освіти у подальшому володіти знаннями та навичками теорії та практики міжнародних відносин та міжнародного права, аналізувати, оцінювати міжнародні явища та події, поведінку міжнародних акторів, відповідність тих чи інших нормативно-правових положень стандартам міжнародного права тощо.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин і міжнародне право» є опанування таких освітніх компонент (ОК) освітньої програми (ОП):

- ОК 09 Вступ до спеціальності
- ОК 05 Історія зарубіжних політичних вчень
- ОК 08 Політична географія та геополітика
- ОК 17 Політичні системи сучасності

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Політологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності	ПРН-1
Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки	ПРН-9
Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах	ПРН-10
Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування	ПРН-12
Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні	ПРН-13
Знати теоретичні, методологічні і практичні аспекти здійснення аналізу соціально-політичної стабільності у прикордонних регіонах	ПРН-17
Вміти визначати національні пріоритети та інтереси України, з урахуванням безпекової складової в умовах викликів, ризиків і загроз, у тому числі зовнішніх	ПРН-19

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин і міжнародне право»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Знати основні категорії, теорії, концепції, методи, інструментарій, які використовуються в політології загалом, теорії міжнародних відносин, міжнародному праві, зокрема	ПРН-1
Вміти застосовувати набуті знання та навички для оцінки, критичного аналізу та розв'язання проблем у сфері міжнародних відносин, імплементації норм міжнародного права	ПРН-9
Вміти використовувати набуті теоретичні знання для оцінки та інтерпретації особливостей функціонування міжнародного співтовариства, перебігу міжнародних процесів, подій та поведінки міжнародних акторів у різних сферах та контекстах	ПРН-10
Застосовувати інструментарій теорії міжнародних відносин щодо оцінки відносин та взаємодії гравців міжнародної політики, враховуючи роль класичних та нових акторів міжнародних відносин	ПРН-12
Давати оцінку впливу міжнародного співтовариства, міжнародних акторів, дієвості міжнародного права як на глобальному, так і на національних та локальних рівнях	ПРН-13
Аналізувати роль міжнародного фактора та особливості як двосторонніх, так і багатосторонніх відносин у прикордонних регіонах, рівень та можливі загрози соціально-політичній стабільності	ПРН-17
Аналізувати та ідентифікувати національні інтереси України у контексті міжнародних відносин, геополітичних факторів, оцінювати відповідність національних нормативно-правових положень міжнародним стандартам	ПРН-19

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- іспит;
- письмове тестування;
- аналітичне есе;
- презентації результатів виконаної індивідуальної роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступи на семінарських заняттях, написання аналітичних робіт, підготовка презентацій, письмове тестування.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	50	100
7	7	7	8	7	6	8		

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	50	100
7	7	8	7	8	6	7		

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	6	30	6	30
Письмове тестування при тематичному оцінюванні			1	10
Презентація	1	10	1	10
Есе	1	10		
Модульна контрольна робота		50		50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з трьох видів завдань, різних рівнів складності.

Перший рівень – це завдання тестового характеру, покликані оцінити загальний рівень засвоєння знань студентами з дисципліни відповідно до тематичного блоку, який був розкритий на лекційних заняттях і обговорювався на семінарських заняттях. Перший рівень завдань модульної контрольної роботи максимально може бути оцінений у 10 балів.

Друге завдання понятійно-категоріального характеру, має на меті оцінити розуміння загальнотеоретичних основ з проблематики міжнародних відносин та міжнародного права, зокрема релевантних понять, категорій, теорій. Другий рівень завдань модульної контрольної роботи максимально може бути оцінений у 10 балів.

Третій рівень завдань модульної контрольної роботи складається з двох запитань описово-аналітичного характеру, які покликані оцінити розуміння студентами міжнародних процесів, подій, функціонування міжнародних інститутів, а також відповідних інструментів, методів, методології їх дослідження. Залежно від послідовності викладу, обґрунтованості та орієнтуванні у тематичному матеріалі кожне запитання може бути оцінене у 15 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «*Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті*» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи;

оцінку « добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування
- проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;

– опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

– знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

– виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;

– ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

– допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення;

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

– володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер;

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

– виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань;

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:

– володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

– допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

– не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Підходи до розуміння та еволюція теорії міжнародних відносин та міжнародного права

Теорія міжнародних відносин як суспільно-політична наука, навчальна дисципліна та суспільне явище. Специфіка предметного поля та інституціоналізація науки про міжнародні відносини. Поняття та категорії теорії міжнародних відносин. Міжнародна політика. Світовий політичний процес. Геополітика. Плюралізм суверенітетів. Баланс сил. Дипломатія. Стратегія. Переговорний процес. Національний інтерес тощо.

Об'єкт дослідження теорії міжнародних відносин. Роль і місце теорії міжнародних відносин у системі суспільних та точних наук: історія дипломатії, міжнародне право, політична економія, соціальна психологія, прикладна математика. Специфіка предметного поля теорії міжнародних відносин.

Еволюція теорії міжнародних відносин у XX столітті. Сучасні тенденції розвитку науки про міжнародні відносини.

Предмет та об'єкт міжнародного права як дисципліни, що вивчає міжнародні відносини. Започаткування концептуального осмислення правового регулювання міжнародних відносин.

Тема 2. Класичні парадигми та сучасні напрями в теорії міжнародних відносин

Еволюція зовнішньополітичних уявлень та теорій в політичній думці. Історія розвитку теорії міжнародних відносин упродовж другої половини XIX – на початку XX ст. Теорія міжнародних відносин упродовж XX століття. Ідеалістичні та реалістичні погляди на природу міжнародних відносин. Лібералізм в теорії міжнародних відносин. Традиціоналізм. Модернізм та постмодернізм. Транснаціоналізм.

Проблема класифікації основних теоретичних традицій у дослідженні міжнародних відносин. Критерії дефініції теорій міжнародних відносин. «Великі дискусії» у теорії міжнародних відносин.

Загальна характеристика поглядів «батьків-засновників» геополітики: Ф. Ратцель, Р. Челлен, Х. Макіндер, К. Гаусгофер, Н. Спайкмен, А. Мехен. Геополітичний детермінізм. Поняття та концепції геополітики. Погляди З.Бжезинського, Г. Кісінджера, С. Гантінгтона. Просторово-територіальне розташування держав як фактор їх зовнішньополітичної стратегії.

Тема 3. Методологія дослідження міжнародних відносин та міжнародного права

Основні методологічні проблеми дослідження міжнародних відносин та міжнародного права. Методологічна дихотомія між історико-описовим чи інтуїтивно-логічним підходом до дослідження сутності міжнародних відносин та операційно-прикладним чи аналітично-прогностичним. Проблема «рівня аналізу» у теорії міжнародних відносин. Прикладні методи аналізу міжнародних відносин. Спостереження. Аналіз документів. Порівняльний метод. Експлікативні методи дослідження міжнародних відносин. Контент-аналіз. Івент-аналіз.

Когнітивне картування. Експеримент у дослідженні міжнародних відносин. Прогностичні методи у теорії міжнародних відносин. Дельфійський метод. Побудова сценаріїв вірогідного розвитку міжнародних подій чи процесів. Застосування системного підходу до дослідження міжнародних відносин. Вивчення міжнародних відносин з позицій моделювання.

Аналіз процесів прийняття рішень. Основні підходи до аналізу прийняття зовнішньополітичних рішень. Використання теорії ігор у дослідженні міжнародних відносин.

Тема 4. Міжнародні відносини як суспільне явище

Сутність та особливості міжнародних відносин. Міжнародні відносини як взаємодія між класичними акторами міжнародних відносин (держави, міжнародні міжурядові організації

організації). Міжнародні відносини як діяльність недержавних акторів, пошук компромісного підходу. Загальна характеристика учасників (акторів) міжнародних відносин.

Структурні особливості міжнародних відносин: зовнішньополітичні, міжнародні економічні відносини, міжнародні відносини у сфері культури, інформації, екології тощо. Форми міжнародних відносин.

Тема 5. Міжнародні системи

Поняття системи і системний підхід у теорії міжнародних відносин. Етапи розвитку системного підходу. Розвиток системних міжнародно-політичних досліджень у XX столітті. Л. Берталанфі, Т. Парсонс, Д. Істон, М. Каплан, Р. Арон. Типологія міжнародних систем за М. Капланом.

Гомогенний, гетерогенний та ієрархічний типи міжнародних відносин. Конфігурація співвідношення сил та ієрархія акторів. Типології міжнародних систем за природою елементів. Теорії ієрархії. Класифікація регіональних систем. Інтеграція та фрагментація. Погляди Дж. Розенау. Світові системи в концепціях І. Валлерстайна, І. Галтунга, К. Волтса, Р. Роузкранца. Теорія світових систем. Однополярна, біполярна та мультиполярна системи.

Процес історичного розвитку міжнародних систем. Основні характеристики Вестфальської системи. Особливості Віденської міжнародної системи. Міжнародні відносини після Першої світової війни. Версальсько-Вашингтонська міжнародна система. Ялтинсько-Потсдамська система як система біполярного регулювання міжнародних відносин. Сучасний міжнародний порядок.

Тема 6. Актори міжнародних відносин

Сутність понять «суб'єкт», «агент», «актор», «учасник» міжнародних відносин: спільне та відмінне. Основні підходи до розуміння суб'єктів міжнародних відносин: політичний реалізм; модерністський підхід; точка зору прихильників транснаціоналізму та теорії взаємозалежності. Нові актори міжнародних відносин.

Держава як основний міжнародний актор та суб'єкт міжнародних відносин. Історична еволюція ролі держави у міжнародних відносинах. Роль міждержавних відносин у системі міжнародних відносин

Міжнародні організації як учасники міжнародних відносин. Міжнародні урядові організації як суб'єкти міжнародного публічного права. Основні риси та типологія міжнародних урядових організацій. Міжнародні неурядові організації.

Нації, етнічні групи та індивіди у міжнародних відносинах. Специфіка сучасного соціального середовища міжнародних відносин. Зростання різноманітності міжнародних акторів. Глобальне громадянське суспільство. Інтернет та соціальні мережі як нові актори міжнародних відносин

Особа у міжнародних відносинах. Концепція «наднаціональних акторів» міжнародних відносин. Теорія транснаціоналізму. Еволюція ролі транснаціональних компаній у міжнародних відносинах упродовж XX століття. Виникнення нових наднаціональних учасників міжнародних відносини наприкінці XX століття.

Поняття та сутність інтересів та цілей учасників міжнародних відносин, їх ієрархія та класифікація. Процес взаємодії інтересів учасників міжнародних відносин, засоби досягнення цілей. Засоби досягнення інтересів та цілей учасників міжнародних відносин.

Тема 7. Процеси розробки та прийняття зовнішньополітичних рішень

Особливості прийняття рішень в сфері державної політики. Управлінські рішення. Принципи покращення механізму розробки та ухвалення рішень у сфері політики.

Елементи процесу прийняття та реалізації рішення. Чинники, що впливають на прийняття рішення. Моделі ухвалення політичних рішень. Специфіка прийняття урядових рішень. Адміністративні рішення. Типова модель ухвалення адміністративних рішень.

Сучасна зовнішня політика. Суб'єкти зовнішньополітичної діяльності: держави, партії та громадські організації, глобальні та регіональні міжнародні організації тощо.

Механізми підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень провідних країн світу.

Школи та напрямки у сфері проблематики прийняття зовнішньополітичних рішень. Основні теоретичні напрямки: – раціонального вибору, – психологічний, – інституційний, – інтернаціоналістичний, – системний. Моделі та методики прийняття рішень у зовнішній політиці. Міжнародні недержавні організації та експертно-аналітичні структури у прийнятті зовнішньополітичних рішень.

Модуль 2

Тема 8. Правові аспекти міжнародних відносин

Поняття міжнародного права. Історія виникнення та розвитку міжнародного права: міжнародне право стародавнього світу; середніх віків; класичне міжнародне право; розвиток доктрини міжнародного права. Формування сучасного міжнародного права. Основні особливості міжнародного права. Співвідношення внутрішньодержавного і міжнародного права. Міжнародне публічне і приватне право. Функції міжнародного права. Норми і джерела міжнародного права. Звичаєві норми міжнародного права. Договірні норми.

Норми міжнародного «м'якого права». Договір і звичай як основні джерела міжнародного права.

Акти міжнародних організацій, доктрина міжнародного права, загальні принципи права, міжнародні судові рішення як джерела права. Декларація про принципи міжнародного права. Кодифікація міжнародного права.

Система сучасного міжнародного права. Основні принципи міжнародного права. Поняття і види суб'єктів міжнародного права. Держави як основні суб'єкти міжнародного публічного права. Правове значення державного суверенітету. Поняття території в міжнародному праві. Територіальне верховенство держави. Непорушність державних кордонів. Поняття населення. Громадянство та його значення для міжнародного права.

Поняття та розвиток права міжнародних організацій. Юридична природа міжнародних організацій. Сучасна система міжнародних організацій, їх типи і види. Членство і органи міжнародних організацій.

Тема 9. Міжнародна співпраця

Мирне співіснування між міжнародними акторами та державами. Мирне співіснування та міжнародна співпраця. Умови мирного співіснування сторін у міжнародних відносинах. Необхідність дотримання принципів міжнародного права: принцип суверенної рівності держав, принцип незастосування сили, принцип мирного розв'язання спорів, принцип невтручання у внутрішні справи держав, принцип територіальної цілісності держав, принцип непорушності кордонів, принцип поваги до прав людини, принцип рівноправності й самовизначення народів, принцип добросовісного виконання зобов'язань згідно з міжнародним правом.

Форми міжнародної співпраці. Механізми, способи, інституції забезпечення міжнародної співпраці. Дипломатія. Двостороння та багатостороння співпраця. Типи відносин у процесі міжнародної співпраці. Колективна співпраця. Єврорегіони як специфічна форма міжнародної співпраці. Загрози міжнародній співпраці.

Тема 10. Міжнародні конфлікти

Поняття «конфлікт» у міжнародних відносинах. Дослідження міжнародних конфліктів. Криза та конфлікт. Критерії конфлікту.

Типи міжнародних конфліктів. Класифікації міжнародних конфліктів К. Боулдінга, Й. Гальтунга, А. Рапопорта.

Міжнародні конфлікти за сферою суперечностей: політичні, економічні, ідеологічні. Міжетнічні конфлікти. Міжнародні конфлікти за засобами: збройні та незбройні. Війни. Конфлікти за географічними масштабами: локальні, регіональні, глобальні (світові). Конфлікти за складом конфлікуючих сторін: двосторонні, багатосторонні, коаліційні.

Міжнародні конфлікти за тривалістю: короткотривалі (блискавичні), середньотривалі, довготривалі (затяжні).

Фази міжнародних конфліктів. Варіанти розвитку конфліктів. Динаміка конфліктів. Розв'язання військових конфліктів. Міжнародне посередництво. Превентивна дипломатія.

Тема 11. Сила та мораль у міжнародних відносинах

Категорія «сили» як характеристика стану відносин між суб'єктами міжнародних відносин. Аналіз змісту категорії «сила» представниками політичного реалізму: Ганс Моргентау. Розуміння сили держави Р. Ароном. Ієрархія «силових» категорій: сила, реальна сила, могутність. Елементи силового потенціалу держави: різні підходи. Класифікація М. Спайкмена, Г. Моргентау, Р. Штайнамеца, Г. Фішера, Р. Арона.

Характеристика основних елементів сили: військового аспекту; стану економіки; якості дипломатії; специфіки національного характеру та інших. Міжнародне право та можливості застосування сили в міжнародних відносинах. Сучасні міжнародно-правові принципи, які регулюють застосування сили.

Операції ООН по підтримці миру. Примус до миру як нова форма миротворства. Проблема застосування сили під час переростання внутрішніх конфліктів у зовнішні.

Мораль у міжнародних відносинах. Специфіка дії моральних норм у міжнародних відносинах у порівнянні з правовими нормами. Різні підходи до розуміння сутності міжнародної моралі: конфесійно-культурницькі уявлення; етика відповідальності і етика переконання (М. Вебер). Формування етики компромісу у міжнародних відносинах. Розуміння ролі моралі у міжнародних відносинах представниками реалістичної та ідеалістично-ліберальної парадигм.

Вплив процесу глобалізації на формування нових норм міжнародної моралі. Аналіз дієвості моральних норм у міжнародних відносинах.

Тема 12. Міжнародне право та національна і міжнародна безпека

Поняття «безпека». Розуміння безпеки (міжнародної безпеки) політичними реалістами: міжнародні відносини «в затінку війни», держава як основний актор безпеки. Ідеалістично-ліберальна концепція безпеки: поняття «загальне роззброєння», «колективна безпека. Роль міжнародного права, міжнародних інститутів та моралі у зміцненні безпеки. Формування понять «всеохоплюючої» та «всезагальної» безпеки (70-ті роки ХХ ст.).

Розгляд проблеми міжнародної безпеки представниками напрямку транснаціоналізму і взаємозалежності Дж. Наєм і Р. Когеном. Теорія балансу загроз представника неореалізму С. Уолта.

Ієрархія понять безпеки. Національна безпека. Стратегія держави у сфері безпеки. Загрози. Воєнна загроза. Агресор і агресія. Дестабілізаційна роль міжнародних терористичних угруповань, повстанських, антидержавних рухів. М'яка безпека. Цілі держав у сфері національної безпеки.

Поняття «міжнародної безпеки». Типи систем міжнародної безпеки: унілатеральна, рівноваги сил, блокова система, система колективної безпеки, коопераційна система безпеки.

Тема 13. Індивідуальні та колективні права людини у міжнародному праві

Повага та захист прав людини як один з основних принципів мирного співіснування у міжнародних відносинах. Документи ООН і Загальна декларація прав людини. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Конвенція про права дитини. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують людську гідність, видів поводження і покарання. Конвенція про захист прав усіх працівників-мігрантів і членів їх сімей. Конвенція про права людей з інвалідністю. Конвенція для захисту осіб від насильницьких зникнень. Міжнародні договори із захисту прав людини.

Захист певних груп на міжнародному рівні: меншини, діти, жінки, біженці тощо.

Регіональні та європейські документи у сфері захисту прав людини. Боротьба з расизмом та нетерпимістю. Європейський суд з прав людини. Комісар з прав людини Ради Європи.

Тема 14. Процеси інтеграції та глобалізації у сучасних міжнародних відносинах

Основні концепції інтеграції. Комунікаційний підхід К. Дойча: два види «співтовариств безпеки». Функціоналізм Д. Мітрані. Європейський федералізм. Неофункціоналізм Е. Гааса. Концепція «континентальної інтеграції» А. Маршала. Теорія С. Гантігтона. Типологізація інтеграційних процесів. Форми інтеграції за предметом та географічним критерієм. Проблема співвідношення економічної, культурної та інших форм інтеграції. Інтеграція «вшир» та «вглиб». Часові форми інтеграції. Інтеграційні процеси на сучасному етапі (регіональний та субрегіональний рівень). Типологія інтеграційних утворень (ЄС, НАФТА, АСЕАН). Поняття «глобалізації». Виникнення терміну «глобалізація» у середовищі Римського клубу (60-і роки ХХ століття). Співставлення глобалізації з близькими по змісту поняттями: «глобалізм», «універсалізм», «мондіалізація», «транснаціоналізм». Основні підходи до розуміння сутності глобалізації. Зміст і складові процесу глобалізації. Форми глобалізації. Транскордонне переміщення капіталу. Інформаційна прозорість «міждержавних» кордонів. Зміна ролі і форми державних інститутів. Перегляд концепції суверенітету. Розмиття кордонів між внутрішньою та зовнішньою політиками. Поширення єдиних (західних) стандартів життя. Суперечки про наслідки глобалізації.

Глобалізація, антиглобалісти та альтерглобалісти. Роль інновацій та технологій у процесах інтеграції та глобалізації.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальні на робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Підходи до розуміння та еволюція теорії міжнародних відносин та міжнародного права	12	4	2			6
Тема 2. Класичні парадигми та сучасні напрями в теорії міжнародних відносин	12	4	2			6
Тема 3. Методологія дослідження міжнародних відносин та міжнародного права	12	2	2			8
Тема 4. Міжнародні відносини як суспільне явище	12	4	2			6
Тема 5. Міжнародні системи	12	4	2			6
Тема 6. Актори міжнародних відносин	16	4	4			8
Тема 7. Процеси розробки та прийняття зовнішньополітичних рішень	10	2	2			6
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	88	26	16			46
Модуль 2						
Тема 8. Правові аспекти міжнародних відносин	14	4	4			6
Тема 9. Міжнародна співпраця	14	4	2			8

Тема 10. Міжнародні конфлікти	12	4	2		6
Тема 11. Сила та мораль у міжнародних відносинах	12	2	2		8
Тема 12. Міжнародне право та національна і міжнародна безпека	12	2	4		6
Тема 13. Індивідуальні та колективні права людини у міжнародному праві	12	4	2		6
Тема 14. Процеси інтеграції та глобалізації у сучасних міжнародних відносинах	14	4	2		8
Модульна контрольна робота	2	2			
Разом за модуль	92	26	18		48
Разом за семестр	180	52	32		94

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Підходи до розуміння та еволюція теорії міжнародних відносин та міжнародного права	2	-
2	Класичні парадигми та сучасні напрями в теорії міжнародних відносин	2	-
3	Методологія дослідження міжнародних відносин та міжнародного права	2	-
4	Міжнародні відносини як суспільне явище	2	-
5	Міжнародні системи	2	-
6	Актори міжнародних відносин	4	-
7	Процеси розробки та прийняття зовнішньополітичних рішень	2	-
8	Правові аспекти міжнародних відносин	4	-
9	Міжнародна співпраця	2	-
10	Міжнародні конфлікти	2	-
11	Сила та мораль у міжнародних відносинах	2	-
12	Міжнародне право та національна і міжнародна безпека	4	-
13	Індивідуальні та колективні права людини у міжнародному праві	2	-
14	Процеси інтеграції та глобалізації у сучасних міжнародних відносинах	2	-
	Разом	34	-

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Підходи до розуміння та еволюція теорії міжнародних відносин та міжнародного права	6	-
2	Класичні парадигми та сучасні напрями в теорії міжнародних відносин	6	-
3	Методологія дослідження міжнародних відносин та міжнародного права	8	-
4	Міжнародні відносини як суспільне явище	6	-
5	Міжнародні системи	6	-

6	Актори міжнародних відносин	8	-
7	Процеси розробки та прийняття зовнішньополітичних рішень	6	-
8	Правові аспекти міжнародних відносин	6	-
9	Міжнародна співпраця	8	-
10	Міжнародні конфлікти	6	-
11	Сила та мораль у міжнародних відносинах	8	-
12	Міжнародне право та національна і міжнародна безпека	6	-
13	Індивідуальні та колективні права людини у міжнародному праві	6	-
14	Процеси інтеграції та глобалізації у сучасних міжнародних відносинах	8	-
	Разом	94	-

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних і семінарських занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. 139 с.
2. Капітоненко М.Г. Теорія міжнародних відносин. Чернівці: Видавництво «Книги ХХІ століття», 2019. 272с.
3. Лісовський П.М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація: навч. посіб. Київ: Кондор, 2017. 156 с.
4. Мальський М.З., Мацяк М.М. Теорія міжнародних відносин: підручник / 4-те видання, перероблене і доповнене. К.: Знання; Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 406 с.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика України: підручник / [Ю.В. Пунда, І.П. Козинець, В.С. Клименко та ін.]. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 328 с
6. Міжнародні відносини та світова політика: навчальний посібник / О.М. Кузь, Д.С. Коротков, Д.Ю. Михайличенко та ін. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 205 с.
7. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М.П. Требін, Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків: Право, 2016. 540 с.

Допоміжна література

1. Арон Р. Мир і війна між націями: Пер. з фр. В. Шовкун, З. Борисюк та Г. Філіпчук. К.: МП «Юніверс», 2000. 688 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Львів, ІваноФранківськ: «Лілея-НВ», 2015. 236 с.
3. Брусилівська, О. Теорії міжнародних відносин у наукових дискусіях: уявний діалог між Оле Вейвером та Кнудом Еріком Йоргенсенем. *Міжнародні та політичні дослідження*. №33. 2020. С. 39–51.
4. Внучко С. Політична глобалістика. С. К.: ВПЦ «Київський університет», 2017. 384 с.
5. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія: навч. посібник / С. Д. Гелей, С. М. Рутар. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 348 с.
6. Герасіна Л.М. Проблема впливу міжнародних організацій на сучасний світовий політичний процес. *Вісник Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2014. № 2 (21). С. 98-107.
7. Герасіна Л.М. Глобальна конструкція політичної системи світу в умовах геополітичних зрушень сучасності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Сер.: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2014. № 4 (23). С. 140-151.
8. Герасіна Л.М. Історико-політична еволюція міжнародних систем: сутність, закономірності, типи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Сер.: *Політологія*. 2016. № 2 (29). С. 80-94.
9. Герасіна Л.М. Наративи міжнародної конфліктності – глобальна турбулентність або деструкції світової системи? *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Політологія*. 2020. № 2(45). С. 8-24.
10. Герасіна Л.М., Требін М.П. «Злами світосистеми»: глобальні зрушення та гібридні виклики. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2020. № 4 (47). С. 72-93.
11. Горбач В.Л., Плотніков О.В. Міжнародні економічні відносини: підручник. К.: Кондор, 2004. 264 с.
8. Дмитрієв А., Муравйов В. Міжнародне публічне право: навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2000. 640 с.
9. Європейська інтеграція: Навчальний посібник / за ред. М.І. Макаренка, Л.І. Хомутенко. К.: «Центр учбової літератури», 2018. 344 с.
10. Європейська інтеграція та міжнародна співпраця: посібник / за заг. ред. В. А. Мандрагелі, Л. А. Шереметьєвої; В. А. Мандрагеля, Ю. В. Мельник, О. І. Пошедін [та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України [та ін.]. К.: НАДУ, 2016. 288 с.
11. Європейська інтеграція України: посібник для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування / Уклад. М. І. Лахижа. Полтава, 2018. 74 с.
12. Європейська та євроатлантична інтеграція: навч. посіб. / [О. В. Баула та ін.; за заг. ред. О. М. Лютак]; Луц. нац. техн. ун-т. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 375 с.
13. Єремєєва І. А. Проблеми миротворчості ООН в умовах трансформації міжнародних безпекових інститутів. *Politicus*. 2016. №1. С. 204-209.
14. Зовнішня політика у постбіполярному світі (аналіз. проблеми. прогнози): Монографія / Наукова редакція С. С. Трояна. Київ, 2014. 189 с
12. Капітоненко М.Г. Міжнародні конфлікти: навч. посібник. К.: Либідь, 2009. 352 с.
13. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / з англ. пер. Надія Коваль. К.: Наш Формат, 2017. 319 с.
14. Концепт «Європа»: навч. посіб. / Ващенко А.В., Гаврилов В.М., Дятлов В.О. та ін. Чернівці: Десна Поліграф, 2018. 296 с.
15. Міжнародні відносини та політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки: монографія / [Багацький Є.В. 22 та ін.; за заг. ред. І.М. Коваля, О.І. Брусилівської]; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, Ін-т соц. наук. Одеса: ОНУ, 2016. 408 с.
16. Міжнародні відносини та світова політика. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 863 с.

17. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / В.А. Манжола, В.Ю. Крушинський, С.П. Галака та ін.; за ред. В.А. Манжоли. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Знання, 2014. 662 с.

18. Міжнародні організації: навчальний посібник / О.С. Кучик, І.Р. Суховолець, А.Б. Стельмах ; ред. О.С. Кучика; М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 749 с.

19. Міжнародні системи і глобальний розвиток. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 606 с.

20. Основи теорії міжнародних відносин. Словник: навч. посіб. / [М.П. Гетьманчук та ін.]; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 339 с.

21. Світова та європейська інтеграція: організаційні засади: навч. посіб. / Я. Малик, М. Мальський, С. Гелей та ін.; За заг. ред.: Я.Й. Малик, М.З. Мальський; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Львів. філ. Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. Львів: ЛНУ, 2001. 402 с.

22. Сенченко М.І. Латентні структури світової політики: Нариси з конспірології. К.: МАУП, 2003. 312 с.

23. Стрельцов Є. Л. Міжнародні конфлікти: спроба визначення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. Вип. 75. С. 227–234.

24. Стройко Т.В. Міжнародні організації: навч. посіб. К.: Кондор, 2018. 250 с.

25. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / Ред. М.П. Требін. Харків: «Право», 2016. 540 с.

26. Троян С.С. Вступ до теорії міжнародних відносин : навчальний посібник. К.: НМЦВО, 2000. 140 с.

27. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 512 с.

28. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: історія, теорія, політика: підручник. К.: Либідь, 2019. 958 с.

29. Хонін В.М. Методологічні принципи теорії міжнародних відносин. Стаття перша. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2016. Випуск 127. Частина I. С. 104-115.

30. Хонін В.М. Методологічні принципи теорії міжнародних відносин. Стаття друга. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2016. Випуск 127. Частина II. С. 104-114.

31. Циганкова Т.М. Міжнародні організації: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2001. 340 с.

32. Чекаленко Л.Д. Концепції безпеки: сучасне прочитання. *Зовнішні справи: науковий журнал*. 2017. № 4. С. 44-47.

33. Шепелєв М.А. Теорія міжнародних відносин: підручник. К.: Вища школа, 2004. 620 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Європейський союз. URL: <http://eeas.europa.eu/>

2. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

3. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/>

4. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua>

5. Організація з безпеки та співробітництва в Європі. URL: <http://www.osce.org/>

6. Організація Об'єднаних Націй. URL: <http://www.un.org/>

7. Пал Л. Світові тенденції у державному управлінні. URL: http://www.icps.com.ua/docs/other/inter_gover_trends_ukr.ppt

8. Північно-атлантичний союз. URL: <http://www.nato.int/>

9. Рада Європи. URL: <http://www.coe.int/web/portal/home>

10. Українські аналітичні центри. URL: <https://thinktwiceua.org/uk/think-tanks/ukraine/>

11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text